

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 2, Ağustos/August 2024]

Merve BÜYÜKADA

<https://orcid.org/0000-0001-7656-8864>

Doktor Öğretim Üyesi

mervebykada@gmail.com

Bayburt Üniversitesi

<https://ror.org/050ed7z50>

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Bir İhtilâc-nâme Örneği: Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc

*A Sample Of İhtilâc-Nâme:
Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc*

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received*: 16.06.2024

Kabul Tarihi | *Date Accepted*: 08.08.2024

Yayın Tarihi | *Date Published*: 30.08.2024

Atıf | *Citation*

Büyükada, M. (2024). Bir İhtilâc-Nâme Örneği: Hâzâ Kitâbu İskender-Nâme-i İhtilâc. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(2), 908-938. <https://doi.org/10.34083/akaded.1502077>

Büyükada, M. (2024). A Sample Of İhtilâc-nâme: Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc. *Journal of Academic Language and Literature*, 8(2), 908-938. <https://doi.org/10.34083/akaded.1502077>

Makale Bilgisi | *Article Information*

Değerlendirme <i>Review Reports</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) <i>Double-blind. (Two External Referees)</i>
Etik Beyan <i>Ethics Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study</i>
Etik Kurul Belgesi <i>Ethics Committee Approval</i>	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmenektir <i>Article does not require an Ethics Committee Approval.</i>
Katkı Oranı Beyanı <i>Author Contributions</i>	Yazarların çalışmadaki katkı oranları eşittir <i>Author's contribution rates to the study are equal.</i>
Etik Bildirim <i>Complaints</i>	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir <i>The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest</i>
Benzerlik Taraması <i>Similarity Checks</i>	Yapıldı <i>Yes - iThenticate</i>
Telif Hakkı ve Lisans <i>Copyrights&License</i>	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır <i>Authors publishing with the journal retain the copyright. This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International</i>

© Merve BÜYÜKADA | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](#)

Öz

İnsanoğlu geçmişten bugüne, ileride yaşanabilecek durum ya da olaylar hakkında bilgi edinmek istemiş ve gelecek ile ilgili birtakım tahminlerde bulunmuştur. Bunu yaparken de çevredeki farklı nesnelere, canlıların hareketlerini veya onların fiziksel özelliklerini bir araç olarak kullanmış nihayetinde bunları iyiye ya da kötüye yorarak çeşitli yargılara varmıştır. Tüm bu tahminler ve hükümler, zamanla birikerek toplumların inanç dünyalarına yerleşmiş ve dilden dile aktarılarak yazılı geleneğin bir parçası hâline gelmiştir. Daha çok fal içerikli olan bu ürünler Türk edebiyatında “fal-nâme” başlığı altında toplanmıştır. Fal-nâme çatısı altında sınıflandırılan türlerden biri de ihtilâc-nâmeler ya da diğer bir adıyla seğir-nâmelerdir. Bu metinlerde insanın muhtelif uzuvlarının seğirmelerine özel anlamlar yüklenerek çeşitli çıkarımlarda bulunulmuştur.

Yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerinde manzum veya mensur şekilde kaleme alınmış birçok ihtilâc-nâme mevcuttur. Manisa İl Halk Kütüphanesinde 45 Hk 5373/1 numara ile kayıtlı mecmuada yer alan ihtilâc-nâme de bunlardan biridir. Metin mecmuanın 8b-12b varakları arasında bulunmaktadır. Bu çalışmada *Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc* başlıklı metin Latin harflerine aktarılarak tavsif edilmiş; ardından muhteva, dil ve imla yönünden incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fal, fal-nâme, seğirme, seğir-nâme, ihtilâc-nâme, mecmua

Abstract

From past to present, human beings have sought to obtain information about situations or events that may occur in the future and made some predictions accordingly. In doing so, they utilized various objects in the environment, observed the movements and physical characteristics of living things as tools, and eventually made diverse judgments by interpreting them favorable or unfavorable outcomes. All these predictions and judgments accumulated over time, settled in the belief worlds of societies, and eventually became part of the written tradition by being transferred from one language to another. In Turkish literature, these products, which predominantly focused on fortune telling, are categorized under the title “fal-nâme”. One of the genres classified under the umbrella of fal-nâme is ihtilâc-nâme, or also known as seğir-nâme. In these texts, various inferences were made by attributing special meanings to the twitching of various human limbs.

There are many ihtilâc-nâmes written in verse or prose in domestic and foreign libraries. One such ihtilâc-nâme is archived in a magazine registered in Manisa Provincial Public Library with number 45 Hk 5373/1. The text is located between pages 8b-12b of the magazine. This study involves the translation of the text titled “Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc” into Latin letters and its detailed description. Subsequently, the text is scrutinized in terms of its content, language, and spelling.

Keywords: Fortune, fortune book, seğirme, seğir-nâme, ihtilâc-nâme, mecmua

Giriş

Fal kelimesi sözlükte; “iyi talih, uğur, baht-ı nîk; talih ve bahtı anlamak için bir takım vesâit-i garîbeye müracaat etme” (Şemseddin Sami, 2015, s. 333) olarak tanımlanır. Fal kelimesi eski Türk kaynaklarında ise “ırk” sözcüğü ile karşılanmış ve *Dîvânü Lugâti't-Türk*'te bu kelime “falcılık, kahinlik, bir kimsenin gönlündekini bilmek” şeklinde anlamlandırılmıştır (Kaşgarlı Mahmud, 1941, s. 42).

İnsanlık tarihi kadar kadim kabul edilen fal ve falcılık, eski Yunan, Roma, Babil, Mısır, Sümer ve Türklük âleminde farklı biçimlere bürünerek meydana çıkmış; İslam dünyasında da yaşamaya devam etmiştir (Duvarcı, 1993, s.13). İslam'dan evvel cahiliye Arapları arasında büyük bir kıymeti olan falın, İslamiyet'ten sonra bazı türleri haram sayılmış¹ olmasına rağmen varlığını sürdürmüştü; bazı neveleri de İslami bir şekle bürünerek hususi bir yer kazanmıştır (Ertaylan, 1951, s. 1).

Her kavmin sık sık yararlandığı fal kitapları, Türk dünyasında da diğer milletlerde olduğu gibi eski yüzyıllara dayanır. Kadim Türk kaynaklarından olan *Irk Bitig* adlı fal kitabı bunun belgesi durumundadır (Arat, 1991, s. 277; Ersoylu, 1985, s. 27). İslamiyet'ten önceki Türkler fala bir hayli itibar etmişler ve karşılaştıkları meselelerin çözümü için falcılardan yardım beklemişlerdir. Pek çok fal çeşidinden aldıkları motifler onların destanlarında ve hikayelerinde yer almıştır (Duvarcı, 1993, s. 7). Osmanlı döneminde de halk, padişah, şehzade, devlet büyüğü, bilgin, şair gibi her sosyal katmandan insanın falla ilgilenmiştir (Duvarcı, 1993, s. 13). Fatih Sultan Mehmet adına Hâmidî tarafından Farsça *Câm-ı Sühan-gûy* adlı eser hazırlanması ve Fatih Sultan Mehmet'in zaman zaman Hâfız *Dîvân*'ından fal açtırması (Ertaylan, 1951, s. 37), Zâtî'nin şairliğinin yanında remmâl olması (kum üzerine çizili işaretlere bakarak falcılık yapması) (Çavuşoğlu, 2011, s. 25), Ömer Rûşenî Dede'nin *Miskin-nâme*, Zaîfî'nin *Fâl-ı Murgân*, Cem Sultan'ın *Fâl-ı Reyhân* (Kurnaz, 1997, s. 183) gibi eserler ortaya koymaları, imparatorlukta “esnaf” kimliği taşıyan müneccimlerin, remilcilerin ve resimli falcıların varlığı (Sezer, 1998, s. 10-12) bu dönemde fala olan ilgiye verilebilecek birkaç örnektir.

Türk edebiyatında nesir veya nazım “fal-nâme”² başlığı altında değerlendirilebilecek birçok eser telif edilmiştir. Ertaylan fal türlerinden bahsederken onları çeşitli başlıklar altında açıklamıştır: Bunlardan “zecz”, “tayre” ve “ıyafet” kuşların titreyiş, uçuş ve haykırışlarından birtakım anlamlar çıkararak bazı olayların gerçekleşeceği sonucuna varma bilgisidir. “Kehânet” bir taş falı olup birkaç türü³ bulunmaktadır. “İrafet” su dolu bir kaba veya kurs-ı âfitâba (güneşin yüzeyine) yani billur gibi parlak şeylere ya da mürekkebe bakarak gâibi görme falıdır. “Kitfe” şâne-i kûsfend denilen koyun kemiği

¹ “... dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanmış hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılındı. Bunlar yoldan çıkmaktır...” (Mâide, 5/3). “Ey iman edenler! İçki, kumar, dikili taşlar, fal okları şeytan işi iğrenç şeylerden ibarettir. Bunlardan kaçın ki kurtuluşa eresiniz” (Mâide, 5/90).

² Ersoylu'ya (1997, s. 204) göre fal ile ilgili olan kehânet-nâme, tefeül-nâme, hürşid-nâme, yıldız-nâme ve ihtilâc-nâme gibi eserlerin genel adı fal-nâmedir.

³ Bunların birinde yedi taş olur ve her birine nişan yapılarak isim konur. Devamında bazı sözler söylenir ve avuç açılarak taşların durumuna ve şekline bağlı olarak hayra ya da şerre hüküm verilir (Ertaylan, 1951, s. 3).

üzerinde çeşitli renk ve hatlar bularak bunlardan birtakım manalar çıkarma falıdır. “Kıyâfet”⁴ ilmi de başlarda kâif denilen kişilerce nesep tayini için yapılan ancak daha sonra genişleyerek kıyâfet-nâme adı verilen eserlerin ortaya konulduğu bir ilim hâlini almıştır. “Fîrâset” de insanın dış görünüşüne bakarak iç yüzünü yani karakterini anlayıp hükme⁵ varmaktadır. “İhtilâc” ise insanın bazı uzuvlarının oynamasından, bazı havâdis zuhur edeceğini istidlâl etmektir (1951, s. 2-7)

İnsan vücudundaki bazı organların oynaması, seğirmesi ve benzeri hâllerine dayanılarak bunları çeşitli olay ve durumlara yorma falı olan ihtilâc (Ersoylu, 1981, s. 70), sözlükte, “çarpınma, çarpıntı, seğirme, etlerin gevşeyip büzülmesi ve havâle nöbeti tutma” (Devellioğlu, 2015, s. 482) olarak tanımlanır. İhtilâc ile birbirlerinin yerine kullanılan “seğir” sözcüğü ise “hafif kıvılcak ve daha çok vücudun bir yerinde deri ile birlikte derinin hemen altındaki kasların hafifçe oynaması; seyremek” (Gülensoy, 2011, s. 747) şeklinde açıklanır.

“İnsan vücudunun bazı nahiye ve azalarında fizikî bir sinir ve adale hareketi olarak görülen “seyirme”lere toplum tarafından eski çağlardan beri gelecekteki olaylara bir işaret manası verilmiş, böylelikle bunlara hususi bir değer atfedilmiştir” (Özergin, 1967, s. 4331). Yüzyıllar içinde bu seğirmeleri konu edinen birçok metin kaleme alınmıştır. Bu metinler batıda “palmalogie”, Araplarda⁶ “ilm-i İhtilâc” Türklerde ise “segir-nâme” olarak adlandırılmıştır (Sümbüllü, 2010, s. 27). Bu eserler Türk edebiyatında “ihtilâc-nâme, kütüb-i ihtilâc” gibi isimlerle de anılmıştır (Ersoylu, 1985, s. 27).

Türk edebiyatında ihtilâc-nâme/seğir-nâme türünde pek çok eser ortaya konmuştur. İhtilâc-nâmelerin hacimleri dar olduğu için genellikle yazma eserlerin içinde bir bölüm olarak yer almışlardır. Bunlardan biri de Manisa İl Halk Kütüphanesinde⁷ 45 Hk 5373/1 numara ile kayıtlı mecmuada yer alan olan ihtilâc-nâmedir.

1. Nüsha tavsifi

Mecmua kitap şeklinde tertip edilmiştir. 270 varaktan müteşekkildir. İçinde iki tabîr-nâme ve bir ihtilâc-nâme yer almaktadır. Kâğıt ölçüleri 267x165/195x114’tür. İhtilâc-nâme yazmanın 8b-12b yaprakları arasındadır. Metnin başlığı *Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc*’dır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. 8b yaprağı 12 satır, 9a-12a yaprakları 19, 12b yaprağı ise 16 satırdır. Eser toplam başlık kısmı da dahil 162 satırdan müteşekkildir. Metnin 8b, 10b ve 11b yapraklarında rekabe kaydı bulunmaktadır. İhtilâc-nâme metninin yer aldığı varaklara müstensihî tarafından herhangi bir numaralandırma yapılmamıştır. 9b yaprağı dışında derkenarlara herhangi bir not düşülmemiştir.

⁴ Çelebioğlu (1998, s. 226) mevzu ve hususiyet itibarıyla ilm-i ihtilâc, ilm-i simâ, ilm-i kef, ilm-i hutût, ilm-i iyâfe ve ilm-i riyâka gibi çeşitli ilim dallarının, kıyâfet ilmine bazen pek yakın bazen nispeten uzak veya bu grupta tasnif edilebilecek ilimler olduğunu belirtir.

⁵ Bu ilim özellikle cariye ve köle satın alınırken kullanılmıştır (Ertaylan, 1951, s. 7).

⁶ Araplar bu ilmin Tomtom’un (kim olduğu bilinmiyor) kurduğunu söylerler (Hançerlioğlu, 1984, s. 186).

⁷ “Manisa İl Halk Kütüphanesi” diğer sayfalarda “MİHK” şeklinde kısaltılmıştır.

Yapraklar kırmızı mürekkepli, tek çizgili bir cetvel ile çevrelenmiş ve metin tek sütun hâlinde düzenlenmiştir. Metinde nesih hattı kullanılmıştır. İhtilâc-nâme siyah mürekkep ile kaleme alınmış ancak “eğer” ile “ve eğer” bağlaçları, yön bildiren “sol” ve “sağ” sözcükleri, “ammâ” bağlaçlarının bir kısmı ve bazı sıra sayı sıfatları sürh ile yazılmıştır. Buna ilaveten “segirse” kelimesinin üst kısmı da bazı yapraklarda sürh ile çizilmiştir.

2. Metnin muhtevası üzerine bazı notlar

İnsanoğlunun inanç, telakki ve merakını ortaya koyan ilimlerin⁸ birer pîri vardır. Bunlar başta Hz. İdris ve Hz. Danyal Peygamberlerdir. Bunun yanında Hz. Ali, İmam Cafer-i Sâdık, Eflatun, Hz. Lokman ve Hz. Zülkarneyn gibi isimlere bağlanan gaybî ilimler de vardır (Tatçı, 1993, s. 238-239). Halk arasında meşhur olan ihtilâc ilmini ise kimileri Hz. Zülkarneyn’e ve kimileri ise Hz. Danyal’a nispet etmiş ancak bu durum bir delile dayandırılmamıştır (Ertaylan, 1951, s. 6). Sümbüllü ve Gözitok’a (2013, s. 127) göre “seğir-nâme müelliflerinin veya istinsahçıların, seğir-nâmelerde verilen yargıların uygulayıcıları olarak Hz. Adem, İmam Cafer-i Sâdık, Hz. Danyal ve Hz. Zülkarneyn gibi isimleri referans olarak göstermelerinin sebebi muhatapları etkilemek içindir.” Çalışmanın konusunu oluşturan bu ihtilâc-nâmenin metin kısmında Hz. Zülkarneyn’in ya da Hz. Danyal’ın isimleri geçmemektedir. Ancak başlıkta *İskender*⁹ ismine yer verilmiştir. *Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc* başlığıyla Zülkarneyn yerine İskender adının zikredilmesi bu iki ismin özdeşleştirilmesinden kaynaklı olabilir.

İhtilâc-nâme -pek çok ihtilâc-nâme metni- gibi baş uzvunun seğirmesi ile başlar ve gövdenin seğirmesi ile tamamlanır. Genel olarak uzuvların seğirmesinde belli bir sıra takip edilmiş ancak bu sıranın atlanıldığı da olmuştur. Örneğin [12a] yaprağında, diz uzvunun çeşitli yönlerden seğirmesi verilirken uyluk uzvuna geçilmiş daha sonra diz uzvunun seğirmesine geri dönmüştür. Bazı uzuvların da sağ tarafındaki seğirmesine yer verilirken aynı uzvun sol tarafındaki seğirmesine yer verilmediği ya da bazı uzuvların sol tarafındaki seğirmesinden bahsedilirken aynı uzvun sağ tarafındaki seğirmesinden bahsedilmediği olmuştur. Bazen de uzuvların “sağ” veya “sol” kısımları hiçbir şekilde belirtilmemiştir. Örneğin; “dirsek”, “böğür”, “gözün alt kapağı” gibi uzuvların sağ tarafındaki seğirmelerine yer verilirken sol tarafındaki seğirmelerine yer verilmemiş ya da “gözün aşağı kirpiği” uzvunun sadece sol tarafındaki seğirmesine yer verilmiştir. “Enek”, “boğaz” ve “boyun” uzuvlarında ise yön bildirilmemiştir.

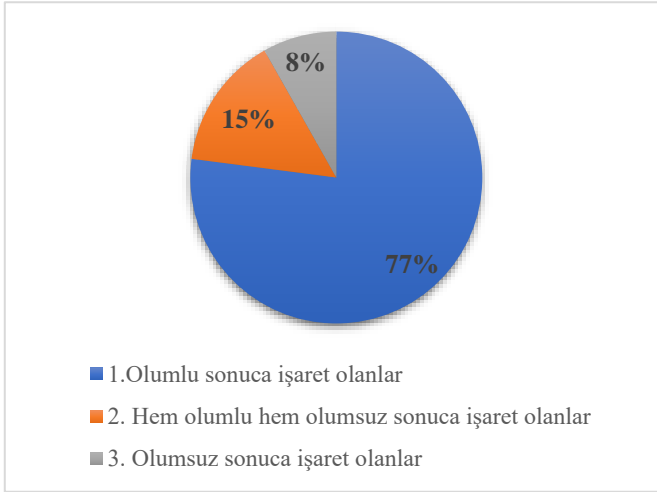
Farklı uzuvların seğirmelerinden bahsedilirken kimi zaman aynı yorumlar yapılmış bunlar da kelime veya kelime gruplarının tekrarına yol açmıştır. Bunlardan bazıları

⁸ Bu ilimlerin bir kısmından “Giriş” bölümünde bahsedilmiştir.

⁹ Kur’ân-ı Kerim’de geçen Zülkarneyn ile (el-Kehf 18/83-99) maceraları ve yaşadıkları yer açısından aralarında benzerlikler olan İskender’in hayatı, İslâmî edebiyatlarda destani-efsanevi tarzda yer almış, onu ve maceralarını konu alan müstakil eserler yazılmıştır. Genelde tarihi eserlerle tefsirlerde Zülkarneyn’in İskender-i Kebîr, İskender-i Ekber, İskender-i Himyerî; Makedonyalı İskender’in ise (Alexandre the Great) İskender-i Rûmî ve İskender-i Yunânî diye anılmasına rağmen edebî eserlerde bu adlandırmalar tamamen birbirine karışıp Zülkarneyn’in şahsiyeti İskender’in hayatına kuvvetli bir şekilde sindirilmiş ve “İskender-nâme” adı verilen tür içinde de İskender âdetâ tamamıyla Zülkarneyn hüviyetine bürünmüştür (Ünver, 2000, s. 557).

şunlardır: sevinüp/sevine şâd ola (14); sevine (12); eline gire (9) (mâl eline gire/ dünyâlık eline gire/ mîrâs eline gire/ nesne eline gire/mansıb eline gire/ menfa'at eline gire/mâl eline gire/ kul eline gire/ mâl eline gire); devletin bula, devlete vâsıl ola, devlet için şâd [u] râhat ola, 'azîm devlete vâsıl ola, bir devlete nâ'il olup sevine, devlet bula, devletlü ucundan eylük göre (7); melûl ola (6); eylük göre (4); murâdına irişe/ire (5); münâsib söz işide, hayır haberler işide, hayırlu haberler işide, bir haber işide (4); râhatlık bula (4); ziyân gelmeye (4); sefer ide/kıla (4); sefere gide (3); gavgâ ide/idüp (3); ceng ide (3); gâlib ola (3); gussa çeke (3); gâybden eline mâl gire/ gâybden nesne eline gire / gâybden mâl eline gire (3); her ne murâdı ve maksûdı var ise hâsıl olup/ her ne murâdı maksûdı var ise hâsıl ola/ cümle murâdı hâsıl ola (3); ululuk bula/bulup (3); namâz kıla/ namâzın kıla/namâza kâhil ola (3); 'azîm mesrûr olup/ola (2); 'azîm devlete vâsıl ola (2); ululuğa irişe (2); kaygu çeke (2); tarlık çeke (2); eylük görüp sevine/sevinüp (2); gönli murâdına irişe/ gönli murâdına nâ'il ola (2); gam u gussa çeke/çeküp (2); hasta ola ammâ tîzcek şifâ bula/ hasta ola ve tîzcek geçe (2); kuvvet bula (2).

İhtilâc-nâme'de 122 seğirme ve olası sonuçlarından bahsedilmiştir. Bu seğirmelerin 94'ü olumlu bir sonuca, 10'u olumsuz bir sonuca, 18'i ise hem olumlu hem olumsuz bir sonuca işaret etmektedir.

Metinde sağ bölümü belirtilen uzuv sayısı 42, sol bölümü belirtilen uzuv sayısı ise 39'dur. Sağ ve sol uzuvların olumlu veya olumsuz hüküm bildirmeleri yönünden aralarında belirgin bir fark bulunmamaktadır. Sağ bölümlerin seğirmesi ile ilgili 12 olumsuz, sol bölümlerin seğirmesi ile ilgili 10 olumsuz hüküm bulunmaktadır. Geri kalan hükümler olumludur. Verilerden görüldüğü üzere metinde, insan vücudundaki çeşitli uzuvlar ve onların farklı kısımlarının seğirmeleri genellikle iyiye yorulmuştur. Kötüye yorulan seğirmeler de çoğunlukla sonunda iyi hükümlere bağlanmıştır.

Vücuttaki seğirmeleri ele alan metinlerde, uzuvların sağ sol ya da aşağı yukarı tarafındaki seğirmeler karşılaştırıldığında seğirme sonuçlarının "iyiye" ya da "kötüye" işaret etmeleri

bakımından genellikle birbirine benzedikleri görülür. Örneğin Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın *Ma'rifet-nâmesi*'nde sağ göz bebeğinin seğirmesinin ağrıya, sol göz bebeğinin seğirmesinin sürûra işaret olduğu; sağ göz kuyruğunun seğirmesinin sevince, sol göz kuyruğunun seğirmesinin mala işaret olduğu belirtilir (Başar, 1984 s. 94). Bu İhtilâc-nâme'de de sağ göz bebeğinin seğirmesi iyi huydan kötü huya dönmeye, kötü fikirler düşünmeye, sol gözünün bebeğinin seğirmesi tez zamanda muradına erişmeye, sağ gözünün kuyruğunun seğirmesi erkek oğlu ucundan sevinip mutlu olmaya, oğlu yok ise oğul gibi gördüğü bir kimseden iyilik görmeye, sol gözünün kuyruğunun seğirmesi mal ve oğulcuk ucundan sevinip mutlu olmaya işarettir. Bu benzerlikler hiç şüphesiz toplumların benimsediği ortak kültür ve inançların olağan neticesidir. Ancak bazen aynı uzvun çeşitli bölümleri için yapılan seğirme yorumlarının farklılık gösterdiği de olmuştur.¹⁰

Yusuf Ziya Sümbüllü (2010, s.175) 17 farklı seğir-name metnini ele alarak incelediği çalışmasında metinlerdeki hükümlerin genel olumluluk oranının %75, olumsuzluk oranının %25 olduğunu belirtir.¹¹

¹⁰ Örneğin sağ gözünün köşesinin seğirmesi Hz. Danyal'a göre "gücenecek bir olaya", İmam Cafer-i Sâdık'a göre "yararlanmaya, kâra", Hz. Zülkarneyn'e göre "mutluluğa, talihe", Hz. Selman'a göre "çıkarların artmasına, yararlı şeylerin olacağına", Sahib'e göre ise "haber almaya" işarettir (Sezer, 1998, s. 249).

¹¹ Sümbüllü'nün (2010, s. 145-174) çeşitli uzuvların hükümlerine dair verdiği oranlar özetle şu şekildedir: **Baş:** %100 olumlu; **alın:** hem sağ hem sol bölüm için %93 olumlu, kademeli olumsuzluk %7; **ayak:** hem sağ hem sol bölümler için %80 olumlu, %20 olumsuz; **ayak topuğu:** sağ topuk, %100 olumlu, sol topuk %43 olumsuz, %29 olumlu, %21 kademeli olumlu, %7 kademeli olumsuz; **ayak parmakları:** sağ ayak parmakları %61 olumlu, %20 olumsuz, %19 kademeli olumlu, sol ayak parmakları %67 olumlu, %29 olumsuz, %4 kademeli olumlu; **baldır:** sağ baldır %67 olumlu, %20 olumsuz, %13 kademeli olumlu, sol baldır %100 olumlu; **baş:** %95,5 olumlu ve %4,5 kademeli olumlu; **boğaz:** %52 olumlu, %38 olumsuz ve %10 kademeli olumsuz; **boyun:** %51 olumlu, %30 olumsuz, %13 kademeli olumlu, %6 kademeli olumsuz; **böğür:** böğrü %79 olumlu, %21 olumsuz, sağ tarafı %84 olumlu, %16 olumsuz; **burun:** %50 olumlu, %33 olumsuz, %15 kademeli olumlu, %2 kademeli olumsuz, **burnun sağ yanı** %20 olumlu, %60 olumsuz ve %20 kademeli olumsuz, **burnun sol yanı** %40 olumlu, %20 olumsuz ve %40 kademeli olumsuz; **çene:** genel oransal dağılımı %79 olumlu, %14 olumsuz, %7 kademeli olumlu; **dil:** %44 olumlu, %39 olumsuz ve %17 kademeli olumlu; **dirsek:** sağ dirseği %17 olumlu, %25 olumsuz, %58 kademeli olumlu; **diz:** genel %54 olumlu, %42 olumsuz, %4 kademeli olumlu, **dizin sağ bölümü** %83 olumlu, %11 olumsuz ve %6 kademeli olumlu, **dizin sol bölümü** %29 olumlu, %65 olumsuz ve %6 kademeli olumlu; **dudak:** genel dağılımı %67 olumlu, %31 olumsuz, %2 kademeli olumlu; **dübür:** sağ bölümü %87,5 olumlu, %12,5 olumsuz, sol bölümü %100 olumlu; **el:** sağ bölüm %71 olumlu, %29 olumsuz, sol bölüm %92 olumlu %8 olumsuzdur; **el parmakları:** sağ el parmakları %72 olumlu, %12 olumsuz, %4 kademeli olumsuz; **sol parmaklar** %63 olumlu, %19 olumsuz, %13 kademeli olumluluk, %5 kademeli olumsuzluk; **göbek:** genel ortalama %74 olumlu, %21 olumsuz, %5 kademeli olumlu; **göğüs:** sağ bölüm %15 olumlu, %85 olumsuz; sol taraf %83 olumlu, %17 olumsuz; **göz:** sağ bölümler %76 olumlu, %22 olumsuz ve %2 kademeli olumlu, sol bölümler %66 olumlu, %25 olumsuz, %8 kademeli olumlu, %1 kademeli olumsuz; **haya:** genel ortalama %50 olumlu, %33 olumsuz, %15 kademeli olumlu, %1 kademeli olumsuz; **karın:** sağ bölümü %90 olumlu, %10 kademeli olumlu; **sol bölümü** %20 olumlu, %30 olumsuz, %50 kademeli olumluluk; **kasık:** sağ tarafı %43 olumlu, %57 olumsuz; **sol tarafı:** %100 olumlu; **kaş:** sağ bölümü %94 olumlu, %6 olumsuz, sol bölümü %93 olumlu %7 olumsuz; **koltuk:** sağ bölümü, %36 olumlu, %50 olumsuz, %14 kademeli olumluluk; **sol bölümü** %69 olumlu, %15 olumsuz, %8 kademeli olumlu; **kulak:** sağ kulak %89 olumlu, %11 olumsuz, sol kulak %50 olumlu, %50 olumsuzluk; **meme:** sağ ve sol meme %100 olumlu; **omuz:** sağ omuz %88 olumlu, %6 olumsuz, %6 kademeli olumluluk; **sol omuz** %92 olumlu, %8 olumsuz; **oyluk/uyruk:** sağ uyluk %69 olumlu, %23 olumsuz, %8 kademeli

MİHK 45 Hk 5373/1 numarada kayıtlı mecmuada yer alan ihtilâc-nâmede ise uzuvlardaki seçirmelerin %77'i olumlu, %8'i olumsuz %15'i ise hem olumlu hem olumsuz hüküm bildirmektedir.

Sümbüllü'nün incelemiş olduğu 17 seçirnâme ile MİHK'de yer alan ihtilâc-nâmedeki hükümlerin (olumlu veya olumsuz hükme varma bağlamında) genel olarak benzerlik göstermektedir. Ancak karşılaştırma sonunda MİHK'de yer alan bazı seçirmelerin olumlu/olumsuz hükümlerinin Sümbüllü'nün küçük bir oran içinde gösterdiği dağılımın içinde yer aldığı görülmüştür.¹²

Yapılan literatür taramasında¹³ MİHK'deki ihtilâc-nâmede verilen uzuvlar ve onların bölümleri ile ilgili isimlerin diğer yayımlanan ihtilâc-nâme metinlerindeki isimlerle

olumluluk; **sol uyluk** %80 olumlu, %10 olumsuz, %10 kademeli olumluluk; **pazu: sağ bölüm** %52 olumlu, %38 olumsuz, %10 kademeli olumluluk; **sol bölüm** %88 olumlu, %12 olumsuz; **sakal** %100 olumlu; **sırt: sağ bölümü** %53 olumlu, %40 olumsuz, %7 kademeli olumluluk, **sol bölümü** %92 olumlu, %8 olumsuz; **vücut:** %73 olumlu, %20 olumsuz, %7 kademeli olumlu; **yanak:** sağ yanak %77 olumlu, %23 olumsuz, sol yanak %39 olumlu, %61 olumsuz; **yürek:** %23 olumlu, %62 olumsuz, %15 kademeli olumlu.

¹² Örneğin Sümbüllü'nün incelemiş olduğu metinlerde çenenin seçirmesi çoğunlukla olumsuz hükme, MİHK'de yer alan metinde olumlu hükme; Sümbüllü'de sağ dirseğin seçirmesi - az bir farkla da olsa- daha çok olumsuz hükme, MİHK'de olumlu hükme; Sümbüllü'de kasığın sol bölümünün seçirmesi sağa göre daha olumlu hükme, MİHK'de her iki bölümünün de seçirmesi olumlu hükme; Sümbüllü'de sol uyluğun seçirmesi sağa göre daha fazla olumlu hükme, MİHK'de her ikisi de olumlu hükme; Sümbüllü'de sol pazının seçirmesi sağa oranla daha olumlu hükme, MİHK'de her ikisi de olumlu hükme; Sümbüllü'de sağ yanağın seçirmesi genellikle sola göre daha olumlu hükme, MİHK'de her ikisi de olumlu hükme; Sümbüllü'de yüreğin seçirmesi çoğunlukla olumsuz hükme, MİHK'de her olumlu hem olumsuz hükme bağlanmıştır.

¹³ Literatür taramasında şu çalışmalar incelenmiştir: Bars, M. E. (2023). Yeni bir karşılaştırmalı seçirname nüshası üzerine değerlendirmeler. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 11(29), 95-110. <https://doi.org/10.31126/akrajournal.1191067>; Bekar, B. ve Güngör, O. C. (2024). Segirname'nin yeni bir yazma nüshası üzerine. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 1-21. <https://doi.org/10.38120/banusad.1398367>; Çakmak, S. (2018). Vatikan Kütüphanesindeki Türkçe "ihtilaçname" nüshası (giriş-metin-inceleme-dizin). *Diyaletolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, (19), 15-64. 10.22464/diyaletolog.255 ; Çulha, T (2009). Karayca bir inceleme: sekirme yoraları. *Dil Araştırmaları*, 4(4), 37-55; Daşdemir, Ö. (2016). İngiltere Kütüphanelerinde kayıtlı dört seçirname üzerine. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 19-46; Eroğlu, S. (2017). Seçir-nâme -a copy in Riccardiana Library, Florence-. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (33), 671- 695. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.316115>; Eroğlu, S. (2020). Bir ihtilâc-nâme nüshası - Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya bölümü 2705-. *The Journal of Turcic Language and Literature Surveys (TULLIS)*, 5(2), 180-198; Ersoylu, H. (1985). Seçir-nâme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten*, (33), 27-48; Ersoylu, H. (1992). "Segir-nâme (II)". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten*, 99-145; Gökdemir, A. (2020). Abdulgani Bin Abdulcelil Geredevi'nin Risâle-i Segürnâme'si. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (44), 45-60; Güngör, Ö. (2022). Bursa İnebey Yazma Eser Kütüphanesinde kayıtlı bir seçir-nâme nüshası üzerine. *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi*, (17),123-148. <https://doi.org/10.28981/hikmet.1121558>; Kaba, H. (2021). Yeni bir seçirnâme nüshası üzerine. *Türük Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, (24), 173-185. Kaplan, Y. (2023). Nazîrâ'nın manzum çinnâme ve seçirnâmesi. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 9(1), 122-138.<https://doi.org/10.20322/littera.1222044>; Karaatlı, R. (1999). Türkçe bir segirname üzerine. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 47, 89-126; Kayaokay, İ. (2020). Yeni bir ihtilâc-nâme-segir-nâme nüshası üzerine. *Atlas International Refereed Journal on Social Sciences*, 6(26), 219-239. <https://doi.org/10.31568/atlas.417>; Kete, A. (2008). Segürnâme (inceleme-metin-dizin) [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sakarya Üniversitesi; Kılıç, M. (2018). Seçir-nâmeler ve Latif'in seçir-nâmesi. *Ağrı*

benzer olduğu saptanmıştır. Yalnızca MİHK'ndeki metinde geçen "boynunun köki" ifadesine diğer yayımlanmış seğir-nâme çalışmalarında rastlanmamıştır. Ayrıca MİHK'daki metinde yer alan "dünyâlıcak" ve "üşeler" sözcüklerinin de diğer ihtilâc-nâme metinlerinde yer almadığı tespit edilmiştir.

İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4 (2), 97-104. <https://doi.org/10.31463/aicusbed.450329>; Kurgun, L. (2018). Bir ihtilâcnâme hakkında. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 6(14), 60-75; Küçükyıldız Gözelce, D. ve Karaca, S. (2023). Bir seğirname örneği: Avanzâde Mehmed Süleyman'ın A'zâ seğirmesi. *Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 10 (2), 598-622. <https://doi.org/10.16985/mtad.1275535>; Mert, A. (2016). Bir seğirname nüshası. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(7), 220-232; Muratoğlu, M. (2020). Leipzig Kütüphanesinde kayıtlı bir seğir-name üzerine. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(30), 889-901. <https://doi.org/10.12981/mahder.716281>; Özçelik, S. (1996). Bir ihtilac-name üzerine. *Millî Folklor*, (31-32), 98-111; Özergin, M. K. (1967). Eski bir seyirme-nâme. *Türk Folklor Araştırmaları*, Y.18, 10, 4331-4332; Özer, A. (1969). Türkçe iki 'seğirname' kitabı üzerine. *Türk Kültürü Dergisi*, Y. VII, (77), 368-372; Polat, K. (2018). Yeni bir ihtilâc-nâme metni üzerine değerlendirmeler. *TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (14), 127-144; Sertkaya, A.G. (2011). Bilinmeyen bir seğirname yazması. 38. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Bildiriler: Dil Bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi*. Ankara, 1533-1560; Sümbüllü, Y.Z. (2007). Seğir-nâme ve seğirmek manaları üzerine bir inceleme. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (32), 53-69; Süer, F. R. (2011). Bir seğirname örneği. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6 (4), 287-304; Sümbüllü, Y. Z. (2010). *Seğirname*. Fenomen Yayınları; Sümbüllü, Y. Z. ve Gözitok, M. A. (2013). Gaybî bir ilim şubesi olarak ihtilâc-nâmeler ve Mevlânâ Sevâdî'nin manzum ihtilâc-nâmesi. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 105-131. <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut101>; Sümbüllü, Y.Z. (2016). Yeni bir ihtilâcnâme nüshası üzerine değerlendirme. *Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (6), 174-196. 10.16989/TIDSAD.129; Şakar, S. Ö. (2010). Bir tür fal kitabı: ihtilâc-nâme. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (22), 213-228; Tatçı, M. (1993). Türk edebiyatındaki seğir-nâme ve çin-nâme türlerinden birer örnek. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, (87), 237-242; Tetik, B. (2019). Mehmet İlmî'nin seğirname ve çinnâmesi. *Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Hakemli Dergisi*, 3(2), 72-85; Top, Y. (2016). Süleymâniye Kütüphanesi'nde yer alan bir seğirname örneği. *Bartın Üniversitesi Uluslararası Edebiyat ve Toplum Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, (1), Bartın, 697-712; Uz, Ö. (2022). Yeni bulunan mensur bir ihtilâc-nâme örneği üzerine. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 6(2), 645-681. <https://doi.org/10.34083/akaded.1141089>; Yalap, H. (2017). Yeni bir ihtilâcnâme/seğirname nüshası. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(3), 682-695. <https://doi.org/10.7596/taksad.v6i3.938>; Yastı, M. (2015). Yeni bir seğir-nâme yazması üzerine. *Türkiyat Mecmuası*, 25(1), 275-314; Yazar, İ., ve Beyhan, E. (2022). Yazarı bilinmeyen 1758 tarihli yeni bir seğirname nüshası hakkında. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (7), 101-119. <https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1092412>; Yılmaz, İ. (2018). Türk kültüründe seğirname/seğirnameler ve yeni bir seğirname/seğirname örneği. *Uluslararası Kültür ve Bilim Kongresi Tam Metin Kitabı*, 596-604.

Tablo.1. İhtilâc-nâme’de yer alan seçirmeler ve olası sonuçları						
	Seğiren uzuvlar ve bölümleri	İhtilacnâme’ye seçirmelerin sonuçları	göre olası	Olumlu sonuca işaret olanlar	Olumsuz sonuca işaret olanlar	Hem olumlu hem olumsuz sonuca işaret olanlar
1	başı	mâl eline gire ve dünyâ devletin bula ve pâdişâhlığa iriše		+		
2	başının çevresi	ululuğa iriše ve gönli murâdına nâ’il ola		+		
3	başının sağ yanı	aşireti üzerine ululuk bula ve sözi geçgin ola		+		
4	başının sol yanı	bir yakın sefere gide ve seferi mübârek ola		+		
5	alnı	bir sefere gide ve maksûdı murâdınca ola sevine		+		
6	alnının sağ yanı	ya oğlı ucundan veyâhûd bir dostı ucundan eylük görüp sevinüp şâd ola		+		
7	alnının sol yanı	istediğin bula ve murâdına iriše		+		
8	kafası	mâl için biraz biraz kaygu çeke ve gine tızcek şâd ola				-/ +
9	sağ kulağı	hayırlı kendüye münâsib söz işide ve sevinüp şâd ola		+		
10	sol kulağı	kendüye yaman söz ile yâd ideler anı işidüp melûl ola			-	
11	sağ kulağının yumşağı	ululuk bulup râhatlığa iriše		+		
12	sol kulağının yumşağı	ol sâ’at sevinüp ‘azim mesrûr olup şâd ola		+		
13	sağ kulağının ardı	halk arasında sözi gâyet makbûl ola		+		
14	sol kulağının ardı	hayır haberler işide sevinüp şâd ola		+		
15	sağ kaşısı	evli ise erkek oğlı ola değil ise evlene ve andan hayır göre		+		
16	sol kaşısı	dostı için sevine ve şâd olup râhatlık bula		+		
17	kaşısı ve gözi	yavuz gelmeye		+		
18	sağ gözünün bebeği	eyü hüydan yavuz hûya döne fâsid fikirler düşe			-	

19	sol gözinün bebeği	delıldür ki tızcek murâdına irişe	+		
20	sağ gözinün kuyruğı	erkek oğlı ucundan sevinüp şâd ola, oğlı yoğise oğul müşâbihisinde bir kimseden eylük göre	+		
21	Sol gözinün kuyruğı	mâl ve oğlucuk ucundan sevinüp şâd ola	+		
22	sağ gözinün yukaru kapağı	ansuzın haberi yoğ iken bir 'azım şâdlığa irişe	+		
23	sol gözinün yukaru kapağı	ceng ide âkıbet gâlib ola ziyân gelmeye	+		
24	sağ gözinün aşığı kapağı	melûl ola ve ağlaya dahı 'azım tarlık çeke		-	
25	sağ gözinün çevresi	ansuzın azacuk hasta ola ve tızcek geçe			-/+
26	sol gözinün çevresi	nâgâh sevine ve 'azım eylük göre	+		
27	sağ gözinün yukaru kirpiğı	bir kimseyi göre kim çokdan görmemiş ola	+		
28	sol gözinün yukaru kirpiğı	bir ulu kimseden 'azım eylük görüp sevine	+		
29	sol gözinün aşığı kirpiğı	bir hayırlı sefer ide	+		
30	sağ gözinün pınarı	erkek oğlı doğa	+		
31	burnı	şâd olup baylık bu[la] [ve] 'azım devlete vâsıl ola	+		
32	burnının ucı	eyü adı çıka ve sâhib-i merhamet olup eylük ile analar	+		
33	burnının sağ yanı	kaygu çeke azacuk yine tız geçüp şâd ola			-/+
34	burnının sol yanı	sevine şâd [u] râhat olup hayırlı haberler işide	+		
35	ağzının sağ yanı	şâd ola ve çok haberler göre	+		
36	ağzının sol yanı	bir iş işleye kim ol işden utana ve ba'zılar dimişler kim gâyib kimesnesi var ise gele			-/+
37	yukaru dudağı	gâyib gele üşeler	+		
38	aşığı dudağı	düşmânı hor ve makhûr ve rezil ola	+		
39	iki dudağı bir yerden	yabandan bir kimesnesi gele ve ba'zılar dimişler ki bir kimesne ile ceng ve gavgâ ide			+/-
40	sağ yanağı	gamdan kurtula	+		
41	sol yanağı	delıldür ki murâdına ire ve sevinüp şâd ola	+		

42	dili	gavgâ ide lâkin düşmânları üzerine zafer bulup gâlib ola			-/+
43	eneği	husûmet vâki' ola		-	
44	sakalının sağ yanını	eylûk göre ve sevinüp şâd ola	+		
45	sakalının sol yanını	yaramaz cevâblar işidüp melûl ola		-	
46	boğazı	hoş ve tatlu ta'âmlar yiye	+		
47	boynunu	mâl bula sevinüp şâd ola	+		
48	boynunun köki	sadaka vire ve namâz kıla ve tesbîh ve tehlîl ide tâ ki Hazret-i Allâha ol kimesnenün üzerinden ol belâ ve kazâyı def eyleye	+		
49	sağ omuzunu	genlik ve râhatlık bula ve eylûk içinde ola	+		
50	sol omuzunu	bir haber işide sevinüp şâd ola	+		
51	sağ bâzûsunu	sa'âdet ve 'izzet bula, ba'zılar dimişler kim er ise avrat ala avrat ise ere vara	+		
52	sol bâzûsunu	zâyî' olmuş nesnesi var ise bula yâhûd gâyet müştâk olduğu kimesneyi göre	+		
53	sağ dirseğini	gâyıbden eline mâl gire	+		
54	sağ elini	çok mâl bula ve ba'zılar dimişler ki ceng ide gâlib ola ve kuvvet bula	+		
55	sol elini	ululuk bula ve gönli murâdına irişe	+		
56	sağ elinin başparmağını	her ne hâceti var ise revâ ola	+		
57	ikinci parmağını	sovuk haberler işide ve gamgîn ola		-	
58	üçüncü parmağını	her ne murâd iderse işleye ve anun ucından sevinüp şâd ola	+		
59	dördüncü parmağını	gâyet sevinüp şâd ve râhat ola	+		
60	beşinci parmağını	sehelce gam u gussa çeke ammâ ziyân gelmeye hayra döne			-/+
61	Sol elinin başparmağını	düşmân ile söyleşe ve sözi üstün ola			-/+
62	ikinci parmağını	bir hayır haber işidüp şâd ola	+		

63	üçüncü parmağı	bir kimesne ile münâza'ât-ı kesîre ide 'âkıbet sözi üstün ola			-/+
64	dördüncü parmağı	mâl bulup bir dost ucundan şâd ola	+		
65	beşinci parmağı	biraz dünyâlık eline gire devlet için şâd [u] râhat ola	+		
66	sağ koltuğı	azacuk gussa çeke ve tizcek yine kurtula			-/+
67	sol koltuğı	bir dostdan şâdlık ve eylük görüp sevinüp şâd ola	+		
68	sağ elinün ayası	her ne murâdı ve maksûdı var ise hâsıl olup sevine	+		
69	sol elinün ayası	şâdlık ve râhatlık bula	+		
70	gögsinün sağ yanı	bir işden ötüri korkup gam ve gussa çeküp melûl ola ammâ ziyân gelmeye			-/+
71	gögsinün sol yanı	bir hayır haber işidüp şâd ola	+		
72	sağ emceğı	mîrâs eline gire	+		
73	sol emceğı	şâdlık ve râhatlık bula	+		
74	arkasınun sağ yanı	biraz tarlık çeke ve melûl ola		-	
75	arkasınun sol yanı	oğlı doğa sevinüp şâd ola	+		
76	arkasınun cümlesi	rızık ucundan şâd ola	+		
77	sağ memesi	bir kimesneden eylük ve râhatlık bulup sevinüp şâd ola	+		
78	sol memesi	bir nesne bulup sevine şâd ola	+		
79	iki memesi	bir nesne bulup andan hayır göre	+		
80	böğri	şâd olup belâlardan emîn ola	+		
81	sağ böğri	sevine şâd ola	+		
82	karnınun sağ yanı	hastalıktan kurtula	+		
83	karnınun sol yanı	hasta ola ammâ tizcek şifâ bula			-/+
84	göbeğı	bay ola ve berekâtı çok ola	+		
85	yüreğı	melûl ola ammâ sonı hayırlu ola			-/+
86	kasuğı	kız oğlan ile şâdlık bula	+		
87	kasığınun sağ yanı	bir gâybden nesne eline gire	+		
88	kasığınun sol yanı	ansızın sefere gide ve sağ esen gele ve 'azîm fâ'ide göre	+		
89	zekeri	murâd eylediğı kimesne ile cimâ' ide	+		

90	hâyasının iki yanı ma'an	tarlığa düşe ve yine kolaylıkla halâs ola			-/+
91	oturağının sağ tarafı	bir mansıb eline gire	+		
92	oturağının sol tarafı	bir menfa'at eline gire	+		
93	dizi	bir yerden bir hayırlu yere sefer ide	+		
94	dizinün sağ yanı	sa'âdete yeltene ve râhatlık bula	+		
95	dizinün sol yanı	şâdlığa ve râhatlığa ire ve sevine	+		
96	sol uyluğu	şâdlığa ve sevinmeklige delâlet ider	+		
97	sağ uyluğu	'azîm devlete vâsıl ola	+		
98	sağ dizi	pâdişâh tarafından bir devlete nâ'il olup sevine	+		
99	sol dizi	bir kimesne ile düşmân ola ammâ ziyân gelmeye sevine			-/+
100	sağ baldurı	bir yâd kimesnenün namâzın kıla hayra yetişe	+		
101	sol baldurı	şâd ola ve gözi aydın ola	+		
102	sağ topuğu	nafakası tar ola sonra sevine şâd ola			-/+
103	sol topuğu	devlet bula	+		
104	sağ ayağının arkası	bir ulu ucundan veya bir devletlü ucundan eylük göre şâd şâd ola	+		
105	sol ayağının arkası	sefer ide mâl eline gire veyâhüd bir genç 'avratdan çok eylük göre	+		
106	sağ ökçesi	ululuğa irişe	+		
107	sol ökçesi	bir kimesneye husûmet eyleye		-	
108	sağ ayağının altı	mübârek sefer kıla murâdına irişe	+		
109	sol ayağının altı	mâlî telef ola		-	
110	sağ ayağının başparmağı	kul eline gire yâhüd gâyibden mâl eline gire	+		
111	ikinci parmağı	gamdan âzâd ola sevine	+		
112	üçüncü parmağı	ceng ide kayguya düşe ammâ kuvvet bula			-/+
113	dördüncü parmağı	gavgâ idüp elinden bir hatâ çıka ve nedâmet çeke		-	
114	beşinci parmağı	her ne murâdı maksûdı var ise hâsıl ola	+		
115	cümle barmakları	cemî zahmetden halâs olup kurtula	+		

116	sol ayağının başparmağı	cümle murâdı hâsıl ola	+		
117	ikinci parmağı	iş için 'azîm mesrûr ola	+		
118	üçüncü parmağı	hasta ola veyâhûd namâza kâhil ola			-/+
119	dördüncü parmağı	câriye ala andan sevine şâd ola	+		
120	beşinci parmağı	kaygulardan halâs [ola]	+		
121	Sol ayağının cümle parmakları	Çok belâlardan ve kazâlardan emîn ola	+		
122	cemî gövdesi	'ibâdete meşgûl olup Hak dergâhına makbûl ola	+		

3. Metnin dili ve imlası üzerine bazı notlar

Metinde Arapça ve Farsça tamlamaların kullanımı oldukça azdır. Bu terkiplerin sayısı başlıkta bir, metin kısmında üç, dua kısmında ise ikidir. Bunlar “Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc”, “a'lem bi's-savâb”, “temmetü'l-kitâb”, “münâza'ât-ı kesîre”, “sâhib-i merhamet”, “Hazret-i Allâha” terkipleridir. Bunun yanında Arapça ve Farsça sözcüklerin tek başına kullanımı ('azîm, mesrûr, makbûl, fâsid, 'âkıbet, melûl, gâyib, makhûr, vâkî, ta'âm, tehlîl, müştâk, gussa, ma'an, mansıb, nedâmet; nâgâh, hor, şâd, gamgîn... vs.) tamlamalara göre daha fazladır.

İhtilâc-nâme metnindeki cümleler “eger (87)”, “ve eger (34)”, “ammâ (6)” bağlaçları ile birbirine bağlanmıştır. Cümlelerin çoğu anlam ve yapı bakımından olumlu cümlelerdir. “Segir” fiiline tasarlama kiplerinden “-se” şart eki eklenerek metindeki her cümle “şartlı bileşik cümle” hâline getirilmiştir.

Metinde uzuvların seğirmelerinin olası sonuçları verilirken sadece bir cümle bildirme kiplerinden geniş zaman eki “-er” ile çekimlenmiştir ([12a] (5) “Eğer sol uyluğu seğirse şâdlığa ve sevinmekliğe delâlet *ider*”). Geri kalan tüm cümleler tasarlama kiplerinden olan “-a / -e” istek kipi ile kurulmuştur ([12a] (3) “Dizinün sağ yanı seğirse sa'âdete yeltene ve râhatlık bula”) gibi.

İhtilâc-nâme'de Eski Anadolu Türkçesi döneminin bazı dil özellikleri görülmektedir. EAT'de bazı kelimelerde (eyü, gey-) bulunan “e” sesi Eski Türkçede olduğu gibi kendini muhafaza etmiştir. Bugün İstanbul ağzında “i” olarak söylenmekle birlikte bazı Anadolu ağızlarında hâlâ “e” olarak telaffuz edilmektedir (Timurtaş, 1976, s. 333). Metinde yer alan “eylük”, “eyü” gibi kelimeler bu duruma örnektir.

Bunun yanı sıra EAT'de “i” şeklinde geçen ama bugün “e” ünlüsüyle yazılan kelimeler vardır (Timurtaş, 2005, s. 37). Metinde “i” şeklinde geçen fakat bugün “e” olarak telaffuz edilen sözcüklere örnekler “irişe”, “ide”, “idüp”, “vire” kelimeleridir.

EAT metinleriyle Osmanlı Türkçesinin ilk dönem eserlerinin dil açısından en belirgin özelliklerinden biri de ünlü yuvarlaklaşması olayıdır (Efendioğlu, 2013, s. 60). Bu sözlerdeki dudak benzeşmesine aykırı durum, bu ünlülerin yanlarındaki dudak ünsüzlerinin etkisiyle Eski Türkçedeki yuvarlak biçimlerini korumuş olmalarıyla ilgilidir (Karaağaç, 2015, s. 104). Metinde yuvarlaklaşmaya örnek Türkçe kelimelerden bazıları “kaygu”, “kendü”, “eyü”, “yukaru”dur. Eklerinde yuvarlaklaşma görülen diğer kelimelere örnek ise “devletlü”, “azacuk”, “tatlu” kelimeleridir.

Yuvarlak dudak ünlülerinde görülen bir ses olayı olan düzleşme, küçük ünlü uyumu denilen dudak benzeşmesinin ters yönde gerçekleşmesidir (Karaağaç, 2012, s.128). Bu dönemde “dogrı, gümiş, pusı, kuyı, yüri...” gibi kelimelerde düzleşme görülmüş olsa da asıl düzleşme eklerde kendini göstermiştir (Köktekin, 2008, s. 79). Bu metinde düzleşme olayının görüldüğü kelime ve eklerden bazıları şunlardır: “ötürü; gönli, gögsinün, dostı, sözi, gözi, ucu, kuyruğı, oğlı, burnı, koltuğı, maksúdı, ötüri, uyluğı, baldurı”dır.

Bu dönemde vurgusuz orta hece ünlülerinin de düştüğü görülmektedir (Gülsevin ve Boz, 2019, s. 46). Metinde orta hece düşmelerinin görüldüğü kelimelerden bazıları “yumşığı, eyelük”tür.

Metinde EAT döneminde kullanılan sözcükler ve bazı eskicil öğeler de bulunmaktadır. Bunun yanı sıra bugün Türkiye Türkçesinde kullanımı az olan, anlam değişimine uğrayan ya da metinde geçen biçimleriyle/telaffuzlarıyla kullanılmayan sözcükler de yer almaktadır. Bunlardan bazıları: aya (avuç)¹⁴, azacuk [azıcık] (çok az)¹⁵, baylık (zenginlik)¹⁶, dünyâlık (mal mülk, para pul)¹⁷, emcek [emecek, emcik, emçek] (meme)¹⁸, eñek (çene kemiği, gerdan)¹⁹, geñlik [giñlik] (bolluk, genişlik, ferahlık)²⁰, kimesne (kimse)²¹ oturak (kıç, kaba et, kıynak)²², ökçe (topuğun arkası)²³ sehelce (sehel: az, cüz’i azacık, pek basit)²⁴, ucuñdan [ucuñuzdan] (yüzünüzden, sizden dolayı)²⁵, uyluk [oyluk]²⁶

¹⁴ (TDK, 2009, s. 289).

¹⁵ (Gülensoy, 2011, s. 98).

¹⁶ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIV ve XV. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 468-469)

¹⁷ Bu kelime metinde geçen şekliyle sözlüklerde bulunamamıştır. Tarama sözlüğünde “dünyâlık” kelimesi yer almakta ve bu kelime “dünyalık, para pul” şeklinde açıklanmıştır (TDK, 2009, s. 1324).

¹⁸ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIV, XV ve XVI. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 1458-1460).

¹⁹ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIV, XV ve XVI. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 1467-1469).

²⁰ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIV, XV ve XVI. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 1645-1646).

²¹ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIII-XVIII. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 2567-2571).

²² Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIV-XV. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 3033).

²³ (Parlatır, 2014, s. 1324).

²⁴ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIV-XV. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 3372).

²⁵ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XV. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 3887).

²⁶ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIV-XVI. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 3035-3036).

(kalçadan dize kadar olan bacak kısmı), üşeler²⁷ [üş (üşmek, üşüşmek, toplanmak)²⁸, üşegelmek (toplucu gelmek, toplanıvermek, üşüşmek)], yavuz'dur²⁹ (fena, kötü)³⁰.

İhtilâc-nâme'de bazı ünsüzlerin yazımında ikilikler bulunmaktadır. Bunlardan ilki zel (ذ) ve dal (د) harflerinin kullanımındadır. XV. asra kadar zel (ذ) harfinin, dal (د) harfinden önce uzun veya kısa sesli bulunduğu durumlarda dal (د) harfi yerine kullanıldığı belirtilir (Timurtaş, 1998, s. 81). Bu metinde de “şâd” kelimesi on üç yerde zel (ذ) harfi ile yani “şâz شاذ” şeklinde; yirmi sekiz yerde de dal (د) harfi ile yani “şâd شاد” biçiminde verilmiştir. Çeviri yazıda birlik sağlanması için “şâd” şeklinde gösterilmiştir.

Bir diğer ikilik b (ب) ile p (پ) ünsüzlerinin yazımındadır. “Parmak” kelimesi sekiz yerde p (پ) harfi ile “parmağı پرمی” şeklinde, on beş yerde ise b (ب) harfi ile “barmacı برمی” şeklinde verilmiştir. Çeviri yazıda birlik sağlanması için p (پ) ile yazımı tercih edilmiştir.

Cim (ج) ve çim (چ) ünsüzleri de birbirlerinin yerine kullanılmıştır. Örneğin, geçgin kelimesi cim (ج) چگین ünsüzü ile; geçe kelimesi çim (چ) چیم ünsüzü ile; geçüp kelimesi ise cim (ج) چوب ünsüzü ile yazılmıştır.

Bazı ünlülerin de yazımında ikilikler vardır. Örneğin “eylük” kelimesi sekiz yerde vav (و) harfi ile yani eyelük الوک şeklinde; üç yerde ise vav (و) harfi olmadan eyelik الیک şeklinde yazılmıştır. Çeviri yazıda “eylük” biçiminde verilmiştir.

Zarf fiil eki olan “-up/- üp” ekleri de yazmada p (پ) ünsüzü ile değil b (ب) ünsüzü ile yazılmıştır. Yine bu ekin yazımında bazen vav harfi (و) konulmuş, bazen ses ötre hareketi ile karşılanmış bazen de sesi yuvarlak ünlü olarak okutacak herhangi bir işaret konulmamıştır. Çeviri yazıda harf p (پ) harfi ile gösterilmiştir. Örneğin, [10a] (2) geçüp چوب, [11a] (19) çeküp چکوب, [11b] (7) bulup بلوب, (10) olup اولوب; [8b] (10) sevinüp سوینب; [11a] (19) kırkup قورف.

Yine “kirkik” kelimesi, yazmada “kirkik کیریکی” şeklinde yazılmıştır. Metinde birlik sağlanması için “p” ile yazımı tercih edilmiştir.

Müstensih bazen kelimeleri sehven yanlış bir şekilde ya da üst üste iki kere yazmış ve bu kelimelerin üzerini çizerek düzeltmeler yapmıştır. [8b] (8) inşa'eddahم انشاء الله, [9b] (4) “añsuzın” اموالسوز, “[12a] (10) “segirse” سگیرس کلمelerindeki düzeltmeler

²⁷ Yapılan taramada bu kelimenin metinde geçen şekliyle kullanımına rastlanılmamıştır ancak kelimenin kökü ve yardımcı fiil (gel) ile kullanımı tarama sözlüğünde belirtildiği gibidir ve bu kelime için örnekler “XV. yy. metinlerinden” seçilmiştir (TDK, 2009, s. 4110).

²⁸ (Gülensoy, 2011, s. 999).

²⁹ Bunlardan EAT metinlerinde yaygın olarak kullanılan yavuz kelimesi XVI. yüzyılın sonuna kadar “kötü” anlamını korumuş ve bu yüzyıldan itibaren kelime “güçlü, çetin” manalarını kazanarak anlamında iyileşme meydana gelmiştir (Aksan, 1974, s. 9; Erol, 2014, s. 607; Üşenmez, 2014, s. 669). Yavuz kelimesine ihtilâc-nâmeye iki yerde yer verilmiş ve ikisinde de “kötü” anlamıyla kullanılmıştır.

³⁰ Tarama sözlüğünde bu kelime için örnekler XIII-XVIII. yy. metinlerinden seçilmiştir (TDK, 2009, s. 4418-4423).

misaldir. Bazen de anlam için gerekli olmayan bağlaçları metne eklemiştir. Bunlar çeviri yazıya aktarılırken anlatım bozukluğuna sebep olmaması için silinmiş ve dipnotlarda gösterilmiştir. Örneğin; “[8b] ... Eger başınuñ sağ yanı segirse ve ‘aşireti üzerine (5) ululuğ bula ve sözi geçgin ola.” cümlesindeki birinci “ve” bağlacı metin transkribe edilirken yazılmamıştır.

Bazı kelimelerin imlasında yanlışlıklar olduğu tespit edilmiştir. Çeviri yazıya aktarırken bu kelimelerin doğru yazımları esas alınmış ve dipnotlarda belirtilmiştir. Örneğin, “[11a] (11) dünyâlicağ” kelimesinin ilk hecesi yazmada vav (و) harfi ile yani “dünyâlicağ” **دونيالقا** şeklinde; “[9a] (14) rāhatlık” kelimesi yazmada kaf (ق) harfi yerine kef (ك) harfi ile yani rāhatlık **راحتليك** şeklinde; “[10b] (19) ğamġin” kelimesi ise ye (ى) harfi konulmadan yani “ğamgin” **عمگن** şeklinde yazılmıştır. Bazı harflerin de yazımında karışıklıklar olduğu görülmüş ve bunlar çeviri yazı metinde düzeltilmiştir. Örneğin; “[11b] (19) ħalâş” kelimesinde sad (ص) harfi yazmada, dat/dad (ض) harfi ile **خاوض** yazılmıştır.

Bazı kelimeler art arda iki defa yazılmıştır. Bunlardan ikileme olabilecek kelimeler (şâd şâd, biraz biraz gibi) aynen bırakılmıştır. Ancak anlamı bozabilecek durumda olan kelimelerden biri silinmiştir. Örneğin, “[12b] (10) şol” kelimesi yazmada sehven peş peşe iki kere **شول قول** yazılmış ve transkribe edilirken biri aktarılmamıştır.

Bazı kelimelerde metin tamiri yapılmıştır. Örneğin; “eylük [10a] (1) ile añalar” ifadesinde “ile” kelimesi yazmada “eyleye” **ايليد** şeklindedir. Transkribe edilirken anlam yönünden daha uygun olan “ile” kelimesi tercih edilmiştir. Yine metin kurulurken anlam bütünlüğünün sağlanması için bazı sözcük ve ekler ilave edilmiştir. Bunlar köşeli parantez ile gösterilmiştir. Örneğin; [9b] (17) bu[la] [ve], [10a] (3) [u], [11a] (12) [u], [12b] (11) [ola] gibi.

Müstensih tarafından birçok kelime yazıldığı satıra sığdırılamamış ve bu sebeple kelimelere ait harf ya da ekler bir sonraki satıra yazılmıştır. Satır numaralandırmaları yapılırken kelimeleri bölmek için numaralandırma bir sonraki kelimenin başından itibaren yapılmıştır. Örneğin, 2. satır çevre kelimesinde bitmiş, satıra sığmadığı için -si eki 3. satıra yazılmıştır. Kelimeyi bölmek adına 3. satır numarası “-si” ekinin değil kendinden sonra gelen “segirse” kelimesinin ön tarafına konulmuştur. “(2) devletin bula ve pâdişahlığa irişe. Eger başınuñ çevresi (3) segirse...” cümlesinde olduğu gibi.

4. Metin

Hâzâ Kitâbu İskender-nâme-i İhtilâc

[8b] (1) Eger bir kimesnenüñ başı segirse mâl eline gire ve dünyâ (2) devletin bula ve pâdişahlığa irişe. Eger başınuñ çevresi (3) segirse ululuğa irişe ve gönli murâdına nâ’il

(4) ola. Eger **başınıñ sağ yanı** segirse³¹ ‘ aşireti üzerine (5) ululuk bula ve sözi geçgin ola. Eger **başınıñ** (6) **şol yanı** segirse bir yakın sefere gide ve seferi mübârek 7) ola. Eger **alını** segirse bir sefere gide ve maqşûdı murâdıncı (8) ola sevine inşâ ’allâh.³² Eger **alınıñ sağ yanı** (9) segirse ya oğlı ucundan veyâhüd bir dostı ucundan (10) eyelük görüp sevinüp şād ola. Eger **alınıñ** (11) **şol yanı** segirse istedigini bula ve murâdına irişe. (12) Eger **kafası** segirse māl için biraz biraz kayğu çeke [9a] (1) ve gine tizcek şād³³ ola. Eger **sağ kulağı** segirse bir (2) hayırlı kendüye münâsib söz işide ve sevinüp şād³⁴ (3) ola. Eger **şol kulağı** segirse kendüye yaman söz (4) ile yâd ideler anı işidüp melül ola. Eger **sağ** (5) **kulağıñıñ yumşağı** segirse ululuk bulup rāhatlığa (6) irişe. Eger **şol kulağıñıñ yumşağı** segirse ol (7) sâ‘at sevinüp ‘ azim mesrür olup şād³⁵ ola. (8) Eger **sağ kulağıñıñ ardı** segirse halk arasında (9) sözi gāyet maqbûl ola. Eger **şol kulağıñıñ ardı** (10) segirse hayır haberler işide sevinüp şād³⁶ (11) ola. Eger **sağ kaşı** segirse evli ise erkek oğlı (12) ola değil ise evlene ve andan hayır göre. Eger **şol** (13) **kaşı** segirse dostı için sevine ve şād³⁷ olup (14) rāhatlık³⁸ bula. Eger **kaşı ve gözi** bile segirse yavuz (15) gelmeye. Eger **sağ gözinüñ bebegi** segirse eyü hüydan (16) yavuz hüya döne fâsîd fikirler düşe. Eger **şol gözinüñ** (17) **bebegi** segirse delildür ki tizcek murâdına irişe. (18) Eger **sağ gözinüñ kuyruğı** segirse erkek (19) oğlı ucundan sevinüp şād³⁹ ola. Oğlı yoğ ise [9b] (1) oğul müşâbihisinde bir kimseden eyelük göre. Eger **şol gözinüñ** (2) **kuyruğı** segirse māl ve oğulcuğ ucundan (3) sevinüp şād ola. Eger **sağ gözinüñ yukarı kapağı** (4) segirse⁴⁰ añsuzın⁴¹ haberi yoğ iken bir ‘ azim şādlığa (5) irişe ve eger **şol gözinüñ yukarı kapağı** segirse (6) ceng ide ‘ âkıbet gâlib ola ziyân gelmeye. Eger (7) **sağ gözinüñ aşağı kapağı** segirse melül ola ve (8) ağlaya dağı ‘ azim tarlık çeke. Eger **sağ gözinüñ çevresi** (9) segirse añsuzın⁴² azacuk hasta ola ve tizcek (10) geçe. Eger **şol gözinüñ çevresi** segirse nâgâh (11) sevine ve ‘ azim eyelük göre. Eger **sağ gözinüñ yukarı** (12) **kirpiğı** segirse bir kimseyi göre kim çokdan görmemiş (13) ola.⁴³ Eger **şol gözinüñ yukarı kirpiğı** segirse bir ulu (14) kimseden ‘ azim eyelük görüp sevine. Eger **şol gözinüñ** (15) **aşağı kirpiğı** segirse bir hayırlı sefer ide. (16) Eger **sağ gözinüñ pıñarı segirse** erkek oğlı (17) doğa. Eger **burnı segirse** şād olup baylık bu[la] [ve] (18)

³¹ Yazmada “segirse” kelimesinden sonra “ve” bağlacı vardır. Anlatım bozukluğu olmaması metine eklenmemiştir.

³² Müstensih “inşâ ’allâh” kelimesinden sonra düzeltme yapmıştır.

³³ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

³⁴ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

³⁵ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

³⁶ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

³⁷ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

³⁸ “ق” harfi yazmada “ك” harfi ile yazılmıştır.

³⁹ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

⁴⁰ Müstensih “segirse” kelimesinden sonra düzeltme yapmıştır.

⁴¹ “Añsuzın” kelimesi yazmada “añsızın” şeklindedir.

⁴² “Añsuzın” kelimesi yazmada “añsuzuñ” şeklindedir.

⁴³ “Ola” kelimesinden önce varağın derkenarına “yukarı kapağı rāhat ola gözinüñ” notu düşülmüştür. Ancak “yukarı kapağın seğirmesi” bahsi daha önceden yazıldığı için metne tekrar eklenmemiştir.

‘azîm devlete vâşıl ola. Eger **burnınuñ ucu** segirse (19) eyü adı çıça ve şâhib-i merhamet olup eylük⁴⁴ [10a] (1) ile⁴⁵ añalar. Eger **burnınuñ şağ yanı** segirse kayğu (2) çeke azacuk yine tîz geçüp şâd⁴⁶ ola. Eger **burnınuñ** (3) **şol yanı** segirse sevine şâd⁴⁷ [u] rāhat olup (4) hayırlı haberler işide. Eger **ağzınuñ şağ yanı** segirse (5) şâd⁴⁸ ola ve çok haberler göre. Eger **ağzınuñ şol** (6) **yanı** segirse bir iş işleye kim ol işden utana (7) ve ba‘zılar dimişler kim gâyib kimesnesi var ise gele. Eger (8) **yuqaru dudağı** segirse gâyib gele üşeler. Eger (9) **aşağı⁴⁹ dudağı** segirse düşmāni ħor ve maħhūr ve rezîl (10) ola ve eger **iki dudağı bir yerden** segirse yabandan (11) bir kimesnesi gele ve ba‘zılar dimişler ki bir (12) kimesne ile ceng ve gāvġā ide. Eger **şağ yañağı** segirse (13) ġamdan ħurtula. Eger **şol yañağı** segirse delıldür (14) ki murādına ire ve sevinüp şâd ola ve eger **dili** (15) segirse gāvġā ide lâkin düşmānları üzerine zafer (16) bulup ġālib ola. Eger **eñegi** segirse ħuşümet (17) vāķi‘ ola. Eger **şakalınıñ şağ yanı** segirse (18) eylük göre ve sevinüp şâd ola ve eger **şakalınıñ** (19) **şol yanı** segirse yaramaz cevāblar işidüp [10b] (1) melül ola ve eger **boğazı** segirse hoş ve tatlu (2) ta‘āmlar yiye ve eger **boynı** segirse māl bula sevinüp (3) şâd ola ve eger **boynınuñ köki** segirse şadaġa vire (4) ve namāz kıla ve tesbîġ ve tehlîl ide tā ki Ĥazret-i Allāha ol (5) kimesnenüñ üzerinden ol belā ve ġazāyı def‘ eyleye ve eger (6) **şağ omuzı** segirse ġenlik ve rāhatlık bula ve eylük (7) içinde ola ve eger **şol omuzı** segirse bir (8) haber işide sevinüp şâd ola ve eger **şağ bāzūsı** (9) segirse şa‘ādet ve ‘izzet bula. Ba‘zılar dimişler kim (10) er ise ‘avrat ala ‘avrat ise ere vara. Eger **şol bāzūsı** (11) segirse zāyi‘ olmış nesnesi var ise bula (12) yāġūd ġāyet müştāk olduġı kimesneyi göre ve eger **şağ** (13) **dirsegi** segirse ġāyibden eline māl gire ve eger **şağ eli** (14) segirse çok māl bula ve ba‘zılar dimişler (15) ki ceng ide ġālib ola ve ħuvvet bula ve **eger şol** (16) **eli** segirse ululuk bula ve ġönli murādına irişe (17) ve eger **şağ elinüñ başparmağı⁵⁰** segirse her ne ħāceti (18) var ise revā ola ve eger **ikinci parmağı⁵¹** segirse (19) şovuk haberler işide ve ġamġin⁵² ola. Eger **üçünci parmağı⁵³** [11a] (1) segirse her ne murād iderse işleye ve anuñ ucundan (2) sevinüp şâd ola eger **dördünci parmağı⁵⁴** segirse ġāyet (3) sevinüp şâd ve rāhat ola. Eger **beşinci parmağı⁵⁵** (4) segirse sehelce ġam u ġuşşa çeke ammā ziyān gelmeye ġayra (5) döne ve eger **şol elinüñ başparmağı⁵⁶** segirse düşmān (6) ile söyleşe ve sözi üstün ola. Eger **ikinci**

⁴⁴ “Eylük” kelimesi metinde “eylik” şeklindedir.

⁴⁵ “ile” kelimesi yazmada “eyleye” şeklindedir.

⁴⁶ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

⁴⁷ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

⁴⁸ Kelime yazmada “şâz” şeklindedir.

⁴⁹ “Aşağı” kelimesi yazmada “aşaġa” şeklindedir.

⁵⁰ “parmağ” kelimesi yazmada “barmağ” şeklindedir.

⁵¹ “parmağı” kelimesi yazmada “barmağı” şeklindedir.

⁵² “gamġin” kelimesi yazmada “ġamġin” şeklindedir.

⁵³ “parmağı” kelimesi yazmada “barmağı” şeklindedir.

⁵⁴ “parmağı” kelimesi yazmada “barmağı” şeklindedir.

⁵⁵ “parmağı” kelimesi yazmada “barmağı” şeklindedir.

⁵⁶ “başparmağı” kelimesi yazmada “başbarmağı” şeklindedir.

parmağı⁵⁷ (7) segirse bir hayır haber işidüp şād⁵⁸ ola ve eger **üçüncü** (8) **parmağı**⁵⁹ segirse bir kimesne ile münāza‘āt-ı⁶⁰ keşire ide ‘ākıbet (9) sözi üstün ola ve eger **dördüncü parmağı**⁶¹ segirse (10) māl bulup bir dost ucundan şād ola ve eger (11) **beşinci parmağı**⁶² segirse biraz dünyalıcağ⁶³ eline gire devlet (12) için şād [u] rāhat ola. Eger **sağ koltuğu** segirse (13) azacuk guşsa çeke ve tizcek yine kırtula. Eger **şol** (14) **koltuğu** segirse bir dostdan şādlık ve eylük⁶⁴ görüp (15) sevinüp şād⁶⁵ ola ve eger **sağ elinün ayası** (16) segirse her ne murādi ve maqşūdi var ise hāşıl (17) olup sevine. Eger **şol elinün ayası** segirse şādlık (18) ve rāhatlık bula. Eger **gögsinün sağ yanı** segirse (19) bir işden ötüri korqup ğam ve guşsa çeküp [11b] (1) melül ola ammā ziyān gelmeye. Eger **gögsinün şol yanı** segirse bir hayır (2) haber işidüp şād⁶⁶ ola. Eger **sağ emcegi** segirse mīrāş eline gire. (3) Eger **şol emcegi** segirse şādlık ve rāhatlık bula. Eger **arqasınun sağ** (4) **yanı** segirse biraz tarlık çeke ve melül ola. Eger **arqasınun şol** (5) **yanı** segirse oğlu doğa sevinüp şād ola. Eger **arqasınun cümlesi** (6) segirse rızık ucundan şād ola. Eger **sağ memesi** segirse (7) bir kimesneden eylük⁶⁷ ve rāhatlık bulup sevinüp şād ola. Eger **şol** (8) **memesi** segirse bir nesne bulup sevine şād ola. Eger **iki memesi** (9) segirse bir nesne bulup andan hayır göre ve eger **bögrü** segirse şād (10) olup belälardan emīn ola. Eger **sağ bögrü** segirse sevine şād (11) ola ve eger **qarnınun sağ yanı** segirse hastalıktan kırtula ve eger (12) **qarnınun şol yanı** segirse hasta ola ammā tizcek şifā bula ve (13) eger **göbegi** segirse bay ola ve berekātı çok ola ve eger **yüregi** segirse (14) melül ola ammā soñı hayırlı ola ve eger **kasuğu** segirse kız oğlan (15) ile şādlık bula ve eger **kasıgınınun sağ yanı** segirse bir ğayıbden (16) nesne eline gire ve eger **kasıgınınun şol yanı** segirse añsızun⁶⁸ sefere (17) gide ve sağ esen gele ve ‘azīm fā‘ide göre. Eger **zekerü** segirse (18) murād eylediği kimesne ile cimā‘ ide. Eger **hāyasınun iki yanı ma‘an** (19) segirse tarlığa düşe ve yine kolaylıkla hālāş⁶⁹ ola. Eger **oturağınınun [12a]** (1) **sağ tarafı** segirse bir manşib eline gire. Eger **oturağınınun şol** (2) **tarafı** segirse bir menfa‘at eline gire ve eger **dizi** segirse bir yerden bir hayırlı (3) yere sefer ide. **Dizinün sağ yanı** segirse sa‘ādet yeltene ve rāhatlık bula (4) ve eger **dizinün şol yanı** segirse şādlığa ve rāhatlığa ire ve sevine. (5) Eger **şol uyluğu** segirse şādlığa ve sevinmeklige delālet ider. Eger **sağ** (6) **uyluğu** segirse ‘azīm devlete vāşıl ola eger **sağ dizi**

⁵⁷ “parmağı” kelimesi yazmada “barmağı” şeklindedir.

⁵⁸ Kelime yazmada “şāz” şeklindedir.

⁵⁹ “parmağı” kelimesi yazmada “barmağı” şeklindedir.

⁶⁰ “münāza‘āt” kelimesi metinde “münāzi‘āt” şeklindedir.

⁶¹ “parmağı” kelimesi yazmada “barmağı” şeklindedir.

⁶² “parmağı” kelimesi yazmada “barmağı” şeklindedir.

⁶³ “dün্যালıcağ” kelimesi metinde “dün্যালıcağ” şeklindedir.

⁶⁴ “eylük” kelimesi yazmada “eylik” şeklindedir.

⁶⁵ Kelime yazmada “şāz” şeklindedir.

⁶⁶ Kelime yazmada “şāz” şeklindedir.

⁶⁷ “Eylük” kelimesi yazmada “eylik” şeklindedir.

⁶⁸ “añsızun” kelimesi yazmada “añsızun” şeklindedir.

⁶⁹ “ص” harfi yazmada “ض” şeklindedir.

segirse pâdişâh (7) tarafından bir devlete nâ'il olup sevine. Eger **şol dizi** segirse (8) bir kimesne ile düşmân ola ammâ ziyân gelmeye sevine. Eger **sağ baldurı** (9) segirse bir yâd kimesnenün namâzın kıla hayra yetişe. Eger **şol baldurı** (10) segirse⁷⁰ şâd ola ve gözi aydın ola. Eger **sağ topuğu** (11) segirse nafaqası tar ola şoñra sevine şâd ola. Eger **şol** (12) **topuğu** segirse devlet bula. Eger **sağ ayağınınuñ arkaşı** segirse (13) bir ulu ucundan veya bir devletlü ucundan eyelük göre şâd (14) şâd ola. Eger **şol ayağınınuñ arkaşı** sefer ide mâl (15) eline gire veyâhüd bir genç ' avratdan çok⁷¹ eyelük göre. Eger **sağ** (16) **ökçesi** segirse ululuğa irişe. Eger **şol ökçesi** segirse (17) bir kimesneye huşûmet eyleye ve eger **sağ ayağınınuñ altı** segirse mübârek (18) sefer kıla murâdına irişe. Eger **şol ayağınınuñ altı** segirse mâlı (19) telef ola. Eger **sağ ayağınınuñ başparmağı**⁷² segirse kul eline gire [12b] (1) yâhüd gâyibden mâl eline gire. Eger **ikinci parmağı** segirse gamdan âzâd ola sevine. (2) Eger **üçüncü parmağı** segirse ceng ide kayğuya düşe ammâ kuvvet bula. (3) Eger **dördüncü parmağı** segirse gavgâ idüp elinden bir haţâ çıka ve nedâmet (5) çeke. Eger **beşinci parmağı** segirse her ne murâdı maşşûdı var ise hâşıl (6) ola. Eger **cümle parmaqları** birden segirse cemî' zahmetden hâlâş⁷³ olup (7) kırtula. Eger **şol ayağınınuñ başparmağı** segirse cümle murâdı hâşıl (8) ola. Eger **ikinci parmağı** segirse iş için ' aẓîm mesrûr ola. Eger **üçüncü** (9) **parmağı**⁷⁴ segirse hasta ola veyâhüd namâza kâhil ola ve eger **dördüncü** (10) **parmağı**⁷⁵ segirse câriye ala andan sevine şâd⁷⁶ ola ve eger **beşinci** (11) **parmağı**⁷⁷ segirse kayğulardan hâlâş [ola] ve eger **şol**⁷⁸ **ayağınınuñ** (12) **cümle parmaqları**⁷⁹ birden segirse çok belâlardan ve kazâlardan (13) emîn ola ve eger **cemî' gövdesi segirse** ' ibâdete (14) meşgûl olup Hağ dergâhına (15) maşbûl ola.

Allâhu a'lem bi's-şavâb temmetü'l-kitâb.

Sonuç

İhtilâc-nâmede 122 seğirmeye yer verilmiştir. Bu seğirmelerin %77'si iyiye %15'i hem iyi hem kötüye, %8'i ise kötüye yorulmuştur. Metnin geneline bakıldığında toplam olumlu hüküm oranının %84,5 olumsuz hüküm oranının %15,5 olduğu, yani uzuvların seğirmelerinin -pek çok ihtilâc-nâme metninde olduğu gibi- olumlu hükümlere isnat edildiği görülmüştür. Bunun yanı sıra sağ bölümü belirtilen uzuvlarla sol bölümü belirtilen uzuvların olumlu ya da olumsuz sonuca işaret etmeleri bakımından aralarında sarih bir fark olmadığını söylemek mümkündür.

⁷⁰ Bu kelimedede müstensih düzeltme yapmıştır.

⁷¹ "ج" harfi yazmada "ح" şeklindedir.

⁷² parmağı" kelimesi yazmada "barmağı" şeklindedir.

⁷³ "ص" harfi yazmada "ض" şeklindedir.

⁷⁴ "parmağı" kelimesi metinde "barmağı" şeklindedir.

⁷⁵ "parmağı" kelimesi metinde "barmağı" şeklindedir.

⁷⁶ Kelime yazmada "şâz" şeklindedir.

⁷⁷ "parmağı" kelimesi metinde "barmağı" şeklindedir.

⁷⁸ "şol" kelimesi metinde iki defa yazılmıştır.

⁷⁹ "parmaqları" kelimesi metinde "barmaqları" şeklindedir.

İhtilac-nâme'deki seğirmelerin olumlu sonuçları; kişinin eline mal girerek zenginleşmesi, eline menfaat girmesi, ulu bir makama erişmesi, toplum içinde söz sahibi biri olması, sefere çıkması ve sağ salim gelmesi, savaşta galip gelmesi, arzuladığı her şeyin olması, güzel sözler duyması, iyi biri olarak anılması, mutlu olması, evlenmesi, oğlu olması, insanlardan iyilik görmesi, güzel yemekler yemesi, ibadetlerini yerine getirmesi, kaza ve beladan uzak olması, bir nesne bulması, gamdan, zahmetten ve hastalıktan kurtulmasıdır. Olumsuz sonuçları ise mal için biraz kaygı çekmesi, elinden mal çıkması, kötü sözler duyması, üzülmesi, iyi huylu bir insan olmaktan çıkıp kötü huylu bir insana dönüşmesi, kötü şeyler düşünmesi, ağlaması, üzüntü ve darlık çekmesi, hasta olması, bir kimse ile düşman olması, savaşması, kavga etmesi, kaygılanması ve pişman olmasıdır.

Metinde farklı uzuvların seğirmeleri verilirken bazen aynı yorumlar yapılmış ve bu durum kelime veya kelime gruplarının tekrar edilmesine sebep olmuştur. Uzuv isimleri ve onların bölümleri diğer yayımlanmış ihtilâc-nâme/seğir-nâme metinleri ile genellikle aynıdır. MİHK'de yer alan ihtilâc-nâmede diğerlerinden farklı olarak "boynunun köki" seğirmesine rastlanmıştır. Ayrıca yayımlanmış diğer ihtilâc-nâme metinlerinde bulunmayan ve metinde kullanılan biçimiyle -erişilebilen- kaynaklarda yer almayan "dünyâlıcak" ve "üşeler" kelimelerine tesadüf edilmiştir.

Folklorik özellikler ihtiva eden metin edebî kaygılardan uzak bir şekilde kaleme alınmıştır. Eserde Arapça ve Farsça terkiplerin sayısının oldukça az olması, metnin büyük bir çoğunluğunun Türkçe kökenli kelimelerden veya yabancı kökenli olup bugün Türkiye Türkçesine yerleşmiş olan sözcüklerden oluşması esere sade ve anlaşılır bir dil özelliği kazandırmıştır.

Eserin müellifi veya müstensihî belli değildir; ancak imla hususiyetindeki bazı hatalar ve harflerin yazımındaki değişken tutum, metni kaleme alan kişinin veya müstensihînin iyi bir eğitim almadığını düşündürmektedir.

Metnin istinsah tarihi ile ilgili bir bilgi yoktur. Fakat zel (ز) harfinin dal (د) harfi yerine kullanılması ve bu durumdaki ikilikler, bazı ünlü değişmeleri (e~i/i~e), kelime kök ve eklerinde görülen yuvarlaklaşma ve düzleşme olayları, aynı harflerin yazımındaki farklılıklar, telaffuz biçimleri, anlam değişmesine uğramış sözcük kullanımı, Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait kelimelerin, eskicil öğelerin veya bugün kullanımı az olan sözcüklerin (aya, azacuk, baylık, dünyâlıcak, emcek, eñek, geñlik kimesne, oturak, ökçe, sehelce, ucuñdan, uyluk, üşeler ve yavuz gibi) metinde yer alması ihtilâc-nâmenin Eski Anadolu Türkçesi döneminin sonlarında veya Osmanlı Türkçesi döneminin ilk aşısında yazılmış olabileceğini düşündürmektedir. Fakat tüm bunlar eserin yüzyılına kati bir şekilde belirlemek için yine de yeterli olmamıştır.

Bu alışma ile MİHK 45 Hk 5373/1 numarada kayıtlı mecmuada yer alan ihtilâc-nâme eviri yazıya aktarılarak tanıtılmış, ardından bazı dil ve muhteva hususiyetlerine dikkat çekilerek araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

İhtilâc-nâmeler/seğir-nâmeler üzerine pek çok çalışma yapılmış olsa da farklı kütüphanelerde tanıtılmayı bekleyen onlarca yazma metin bulunmaktadır. Birçok bilim dalını ilgilendiren seğir-nâmeler üzerine yapılacak araştırmaların artması, ilerideki disiplinler arası çalışmalara da katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar | References

- Aksan, D. (1974). Eşanlamlılık sorunu ve Türk yazı dilinin eskiliğinin saptanmasında eşanlamlardan yararlanma. *Türkoloji Dergisi*, 6(1), 1-14. https://doi.org/10.1501/Trkol_0000000062
- Arat, R. R. (1991). *Eski Türk şiiri*. TTK Yayınları.
- Çavuşoğlu, M. (2011). Kasîde. *Türk Dili Türk Şiiri Özel Sayısı II -Divan Şiiri-* içinde (s. 17-77). TDK Yayınları.
- Çelebioğlu, A. (1998). Kıyâfe(t) ilmi ve Akşemseddinzâde Hamdullah Hamdî ile Erzurumlu İbrâhim Hakkı'nın kıyâfetnâmeleri. *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları* içinde (s.225-262). MEB Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2015). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat*. Aydın Kitabevi Yayınları.
- Duvarcı, A. (1993). *Türkiye'de falcılık geleneği ile bu konuda iki eser "Risâle-i falnâme li Ca'fer-i Sâdık" ve "Tefe'ül-nâme"*, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Efendioğlu, S. (2013). *Vâhidî Cinânü'l-Cenân (giriş dil incelemesi- metin-dizînler)*. Fenomen Yayıncılık.
- Erol Arslan, H. (2014). *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine anlam değişimleri*. TDK Yayınları.
- Ersoylu, H. (1997). Fal, fal-nâme ve bir çiçek falı: "Der-Aksâm-ı Ezhâr". *Türkiyat Mecmuası*, (20), 195-254.
- Ersoylu, H. (1981). Falnâme ve fâl-ı reyhân-ı Cem Sultan. *İslam Medeniyeti Dergisi*, 5(2), 69-81.
- Ersoylu, H. (1985). Seğir-nâme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten*, 33, 27-48.
- Ertaylan, İ. H. (1951). *Fâlname*. 3(4), İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Erzurumlu İbrahim Hakkı. *Mârifetnâme*. (1984). (haz.). M. Fuad Başar, Kitsan Kitap Kırtasiye ve Dağıtım.
- Gülensoy, T. (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü (A-N)*. TDK Yayınları.
- Gülensoy, T. (2011). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü (O-Z)*. TDK Yayınları.
- Gülsevin, G. (2011). *Eski Anadolu Türkçesinde ekler*. TDK Yayınları.
- Gülsevin, G. ve Boz, E. (2019). *Eski Anadolu Türkçesi*. Gazi Kitabevi.
- Hançerlioğlu, O. (1984). *İslâm inançları sözlüğü*. Remzi Kitabevi.
- Karaağaç, G. (2012). *Türkçenin dil bilgisi*. Akçağ Yayınları.
- Karaağaç, G. (2015). *Türkçenin ses bilgisi*. Kesit Yayınları.
- Kaşgarlı Mahmud (1985). *Divanü lûgat-it Türk tercümesi* (ter.) Besim Atalay, Türk Dil Kurumu Yayınları.

- Köktekin, K. (2008). *Eski Anadolu Türkçesi*. Fenomen Yayıncılık.
- Kurnaz, C. (1997). Zaîfî'nin "Fâl-ı Murgân'ı. *Divan Edebiyatı Yazıları* içinde (s. 183-205). Akçağ Yayınları.
- Özergin, M. K. (1967). Eski bir seyirme-nâme. *Türk Folklor Araştırmaları*, 10, 4331-4332.
- Özer, A. (1969). Türkçe iki 'segirnâme' kitabı üzerine. *Türk Kültürü Dergisi*, (77), 368-372.
- Parlatır, İ. (2014). *Osmanlı Türkçesi sözlüğü*. Yargı Yayınevi.
- Sezer, S. (1998). *Osmanlı'da fal ve falnameler*. Milliyet Yayınları.
- Sümbüllü, Y. Z. (2010). *Seğirname*. Fenomen Yayıncılık.
- Sümbüllü, Y. Z. ve Gözitok, M. A. (2013). Gaybî bir ilim şubesi olarak ihtilâc-nâmeler ve Mevlânâ Sevâdî'nin manzum ihtilâc-nâmesi. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 105-131.
- Şemseddin Sami (2015). *Kamus-i Türkî*. (Haz. Paşa Yavuzarslan). TDK Yayınları.
- Tatçı, M. (1993). Türk edebiyatındaki segir-nâme ve çin-nâme türlerinden birer örnek. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 87, 237-242.
- TDK (2009). *Tarama Sözlüğü: XIII. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla*. (Haz. Ömer Asım Aksoy ve Dehri Dilçin). C.I., 4. Baskı, TDK Yayınları.
- TDK (2009). *Tarama Sözlüğü: XIII. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla*. (Haz. Ömer Asım Aksoy ve Dehri Dilçin). C.III., 3. Baskı, TDK Yayınları.
- TDK (2009). *Tarama Sözlüğü: XIII. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla*. (Haz. Ömer Asım Aksoy ve Dehri Dilçin). C.IV., 3. Baskı, TDK Yayınları.
- TDK (2009). *Tarama Sözlüğü: XIII. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla*. (Haz. Ömer Asım Aksoy ve Dehri Dilçin). C.V, 3. Baskı, TDK Yayınları.
- TDK (2009). *Tarama Sözlüğü: XIII. yüzyıldan beri Türkiye Türkçesiyle yazılmış kitaplardan toplanan tanıklarıyla*. (Haz. Ömer Asım Aksoy ve Dehri Dilçin). C.VI, 3. Baskı, TDK Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (1976). *Küçük Eski Anadolu Türkçesi grameri*. *Türkiyat Mecmuası*, 18, 331-368.
- Timurtaş, F. K. (1998). *Osmanlı Türkçesine Giriş*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Timurtaş, F. K. (2005). *Eski Türkiye Türkçesi: XV. yüzyıl gramer metin sözlük*. Akçağ Yayınları.
- Ünver, İ. (2000). İskender mad. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 22, 557-559.
- Üşenmez, E. (2014). *Eski Anadolu Türkçesinde arkaik (eski) ögeler*. Akademik Kitaplar.

حدائق السكك نامه احتیاج

اگر کسی که باغی سکره مال الیه کوبد و دنیا
 دواتی بولد و یا شاهانه ایلسته اگر باغی که جوهر
 سی سکره اولوغه ایلسته و کولگی مرادینه تا
 اولد اگر باغی که صاع باغی سکره و عشیره اوز
 رتبه اولوق بولد و موزی کجکی اولد اگر باغی که
 صول باغی سکره ریقین سفیر کید و سفیر مبار
 ک اولد اگر باغی سکره و سفیر کید و مقصودی مرا
 دی اولد سونیه انشاء الله تعالی الینک صاع باغی
 سکره با اوغلی اوچدن و یا حوررد و می اوچدن
 نایلون کور و سونیه شاد اولد اگر الینک
 صول باغی سکره ایسته دو کین بولد و مرادینه ایلسته
 اگر قفاسی سکره مال ایچون بران بران قهوجی که

وینه

وگنیه نیز چک شاد اولد اگر صاع فولانی سکره
 خیر کوند و به مناسب سوز ایلد و سونیه صاع
 ذاوله اگر صول فولانی سکره کند و به یمن سوز
 ایلد یا ایلد الی ایلد و ب ماول اولد اگر صاع
 فولانی که یوشانی سکره اولوق بولوب راجه
 ایلد اگر صول فولانی که یوشانی سکره اولد
 ساعت سونیه عطر سدر و اولوب شاد اولد
 اگر صاع فولانی ناک اردی سکره خلق ایلد
 سوزی غایت مقبول اولد اگر صول فولانی که
 سکره خیر خیر ایلد سونیه شاد
 اولد اگر صاع قاشی سکره اولی ایسته ایلد او
 غلی اولد دکل ایسته اولد و اندن خیر کور اگر صول
 قاشی سکره دوسوق ایچون سونیه و شاد اولوب
 راحت لیک بولد اگر قاشی و کوزی بیاس سکره یا
 وز کلبه اگر صاع کوزنیک بیکی سکره اوچون
 یاد و خوب دونه فاسد فکره دوشد اگر صول کوز
 نیک بیکی سکره دلیله در که نیز چک مرادینه ایلد
 بیسه اگر صاع کوزنیک و پر و غنی سکره ایلد
 اوغلی اوچدن سونیه شاد اولد اوغلی بوغی

Ek 2. MİHK 45 Hk 5373/1: [9b, 10a]

میلو اوله **والی** بوغازی سکرسه خویش و طبلو
 طبلو ایلمن بیله **والی** بوی سکرسه مال بوله سویلو
 بیله اوله **والی** بوینک گولی سکرسه صدقه ویر
 و تعلق قله و تسبیح و تهلل این تکه حضرت اینه اول
 کیمینک اوزیدن اول بالا و قضاوده دفع ایلده **والی**
 صماغ او موزی سکرسه کلک و راحتق بوله و لیلو
 کیمینک اوله **والی** صول او موزی سکرسه بر
 خیر اشته سوینوب شاد اوله **والی** صماغ بازوی
 سکرسه سعادت و عزت بوله بعضیلر دینلر کم
 ارایسه عورت اله عورت اینه ان **وان الی صول** یا
 زوسی سکرسه صماغ اولن نند سی و اریسه بو
 باخود غایب متناق اولد و فی کسسه کوز **والی** صا
 غ در سکی سکرسه غایبدن اینه مال کین **والی** صا
 غ الی سکرسه چوق مال بوله و بعضیلر دینلر
 کچنک این غایب اوله و قوت بوله **والی** صول
 الی سکرسه اولوق بوله و کولی مرادینه اریسه
والی صماغ اینک باش بر مانی سکرسه همة جا
 جانی و اریسه روا اوله **والی** اکی بر مانی سکرسه
 صوغی بختین لر ایشه و نمکن اوله **الی** اوچتی بر مانی

سکرسه همة مراد ایدر سه اشلیه وانک اوچندن
 سوینوب شاد اوله **الی** دور دنجی بر مانی سکرسه حنا
 بیت سوینوب شاد و راحت اوله **والی** اکی بر مانی
 سکرسه سرتاکی غم و غصه چکه اما زبان کلمه حنا
 و نه **والی** صول اینک باش بر مانی سکرسه و شمان
 ایدر سولک و سوزی او سون اوله **الی** اکی بر مانی
 سکرسه بر خیر خبر اشد و شاد اوله **والی** اوچتی
 بر مانی سکرسه بر کسه ایدر منازغانی کین ایدر عاقبت
 شوزی او سون اوله **والی** دور دنجی بر مانی سکرسه
 مال بولوب بر دوست اوچندن شاد اوله **والی**
 اکی بر مانی بر مانی سکرسه بران و نیا لقی الی کین و وقت
 اینون شاد و راحت اوله **الی** صماغ قولوقی سکرسه
 از حوق غصه چکه و تین چکینه تورته **الی** صول
 قولوقی سکرسه بر و سندن شادلق و ایلک کو
 روپ سوینوب شاد اوله **الی** صماغ اینک ایا سکی
 سکرسه همة مرادی و مقصودی و اریسه حاصل
 اولوب سونه **الی** صول اینک ایا سکی سکرسه شاد
 لوق و راحتق بوله **الی** کونک صماغ بانی سکرسه
 بر سندن او دوری قورق غم و غصه و چکوب

Ek 4. MİHK 45 Hk 5373/1: [11b, 12a]

ملکه اوله ایما بان کلمه اکر کونک صول یلک سکر سه چنره
 خایر شکر و تب نشاز اوله اکر صاخ ایاچکی سکر سه میراث الیه کوره
 اکر صول ایاچکی سکر سه شاد بایق وراحتلق بوله اکر ارفینک صا
 خ یانچ سکر سه بران طاریق چکه و ملول اوله اکر ارفینک صول
 بایق سکر سه اوغلی ووخه سوینوب شاد اوله اکر ارفینک صول
 سقی سکر سه رزقی اوچدن شاد اوله اکر صاخ اکر صاخ سکر سه
 بر کسند فایک وراحتلق بولوب سوینوب شاد اوله اکر صول
 عمد سکی سکر سه بر نسنه بولوب سوینوب شاد اوله اکر ایاچکی مده سکی
 سکر سه بر نسه بولوب ایدن خیر کور و اکر بوی سکر سه شاد
 د اولوب باقولون امین اوله اکر صاخ بوی سکر سه سوینوب شاد
 اوله و اکر فایر نیک صاخ بایق سکر سه خستلقدن قور ناله و اکر
 قار نیک صول بایق سکر سه خسته اوله ایاچکی چک شفا اوله و
 اکر ایاچکی سکر سه بای اوله و بر کایچ جوق اوله و اکر بوی سکر سه
 مبول اوله ایاچکی خایر لاوله و اکر قاسوی سکر سه فایر و غایب
 الیه شاد بایق اوله و اکر قاسغک صاخ بایق سکر سه بر غایب
 نسنه الیه کور و اکر قاسغک صول بایق سکر سه اکر سکر سه
 کیک و صاخ اکر سن کله و عظیمه فاله کوره اکر اکر سکر سه
 مراد اوله و ک کسند الیه جماع الیه اکر چاره سینک اکی بایق
 سکر سه طار لغده و شنه وینه قولا یغله خاوض اوله اکر اولوب

عینک

صیغ طریف سکر سه بر منصب الیه کور اکر اولوب ایشک صول
 طریف سکر سه بر منفعت الیه کور و اکر دیزی سکر سه بر دین بر حیات
 بر سفر الیه اکر دوزینک صاخ بایق سکر سه سعاده بنشده وراحتلق
 و اکر دوزینک صول بایق سکر سه شاد لغده وراحتلق ایه و سوینوب
 اکر صول اولوب سکر سه شاد لغده و سوینوب کله کلاک ایه اکر صاخ
 اولوب سکر سه عظیم دولتیه واصل اوله اکر صاخ دزی سکر سه با
 شاد طرفدن بر دولتیه نایل اولوب سوینوب اکر صول دزی سکر سه
 بر کسند الیه و صخانی اوله ایاچکی بان کلمه سوینوب اکر صاخ باله
 بری سکر سه بر باد کسند نیک غارین قاله خایر یغنه اکر صول باله
 بری سکر سه شاد اوله و کوزی ای دین اوله اکر صاخ طریف
 سکر سه فقده سکی طار اوله صکر سه سوینوب شاد اوله اکر صول
 طریف سکر سه و دت بوله اکر صاخ ایاچکی ارقه سکی سکر
 سه بر اولوب و چندن و بایر دولتی اوچدن ایلوک کوره شاد
 شاد اوله اکر صول ایاچکی ارقه سکی سکر سه سفر الیه مالک
 الیه کور و بیا خود بر پنج عهده ن جوق ایلوک کوره اکر صاخ
 اوچده سکی سکر سه اولوب لغده اویغده اکر صول اوچده سکی سکر سه
 بر کسند بر خصوصت الیه و اکر صاخ ایاچکی الیه سکر سه مبارک
 سفر قاله و مراد بید ارفینک اکر صول ایاچکی الیه سکر سه مالک
 تلف اوله اکر صاخ ایاچکی باش بر مکی سکر سه بر قول الیه کور

Ek 5. MİHK 45 Hk 5373/1: [12b]

